

אזרחות · כיתה ט'

שלוש רשויות השלטון

נושא 3 מתוך 7 · נושא חובה

מטרות השיעור

להכיר את שלוש רשויות השלטון בישראל ואת תפקידיהן

1

להבין את עקרון הפרדת הרשויות ואת חשיבותו לדמוקרטיה

2

להכיר דרכי פיקוח ואיזון בין הרשויות

3

לקשר בין חוקי היסוד לבין פעולת הרשויות

4

מה אתם חושבים?

מה היה קורה אם אדם אחד היה גם
מחוקק, גם מבצע וגם שופט?

שלוש הרשויות

שופטת – בתי המשפט

שלום, מחוזי ועליון
(בג"ץ) · מפרשת את החוק
ומכריעה בסכסוכים

מבצעת – הממשלה

ראש הממשלה והשרים ·
מבצעת את המדיניות
ומנהלת את שירותי
המדינה

מחוקקת – הכנסת

120 חברי כנסת · מחוקקת
חוקים וחוקי יסוד
ומפקחת על הממשלה

הכנסת

120 חברים, מושבה בירושלים

1

בחירות כלליות, ארציות, ישירות, שוות,
חשאיות ויחסיות

2

כהונה של ארבע שנים

3

בוחרים מגיל 18, נבחרים מגיל 21

4

תפקידי הכנסת

חקיקת חוקים וחוקי יסוד

1

פיקוח על הממשלה: שאילתות, ועדות, תקציב

2

הבעת אמון בממשלה - והחלפתה

3

בחירת נשיא המדינה

4

הממשלה

«הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה»

1

ראש הממשלה והשרים, כל שר על משרד

2

מכהנת מכוח אמון הכנסת

3

אחריות משותפת בפני הכנסת

4

בתי המשפט

שלוש - מחוזי - עליון

1

העליון יושב גם כבג"ץ

2

«אין מרות... זולת מרותו של הדין»

3

דיון פומבי, שופטים בלתי תלויים

4

חוק יסוד: השפיטה, סעיף 2

«אין מרות על מי שבידו סמכות שפיטה, זולת מרותו של הדין.»

למה לדעתכם חשוב שהשופטים לא יהיו כפופים לממשלה או לכנסת?

הפרדה מול איזון

בלמים ואיזונים

- כל רשות מפקחת על האחרות
- הכנסת ← הממשלה ← בג"ץ
- מגנים על זכויות האזרח

הפרדת רשויות

- לכל רשות תפקיד משלה
- אין רשות ששולטת לבד
- מונעת ריכוז כוח

פעילות: מי אחראי?

כל קבוצה מקבלת כותרת עיתון אמיתית

1

זהו איזו רשות פעלה בידיעה

2

האם רשות אחרת פיקחה או יכולה לפקח?

3

הציגו לכיתה בדקה אחת

4

מושגי מפתח (1/2)

רשות שופטת

בתי המשפט - מכריעים
בסכסוכים ומפרשים את
החוק.

רשות מבצעת

הממשלה - הגוף שמבצע את
החוקים ומנהל את המדינה.

רשות מחוקקת

הכנסת - הגוף שמחוקק
חוקים ומפקח על הממשלה.

הפרדת רשויות

חלוקת הכוח השלטוני בין
שלוש רשויות נפרדות.

מושגי מפתח (2/2)

אמון הכנסת

תמיכת רוב חברי הכנסת
שעליה נשענת כהונת
הממשלה.

חוק יסוד

חוק בעל מעמד מיוחד שקובע
את מבנה השלטון ואת זכויות
היסוד.

בלמים ואיזונים

פיקוח הדדי של הרשויות זו על
זו כדי למנוע ריכוז כוח.

בג"ץ

בית המשפט העליון בשבתו
כבית משפט גבוה לצדק.

שאלה 1

הסבירו במילים שלכם מהו עקרון הפרדת הרשויות, ומדוע הוא חשוב בדמוקרטיה.

שאלה 2

בחרו אחד מדרכי הפיקוח של הכנסת על הממשלה, והסבירו איך הוא שומר על האיזון בין הרשויות.

שאלה 3

הסבירו מדוע חשוב שהשופטים יהיו בלתי תלויים ברשות המבצעת. השתמשו במושג «שלטון החוק».

שאלה 4

«הכנסת היא הרשות החשובה ביותר, כי העם בחר בה». האם אתם מסכימים? נמקו בעזרת עקרון הפרדת הרשויות.

סרטונים לנושא

עקרון הפרדת רשויות ורשות שופטת – אזרחות לכיתות ט'

משרד החינוך - שידורים לאומיים
אורך: 49:30

סרקו לצפייה

הפרדת רשויות

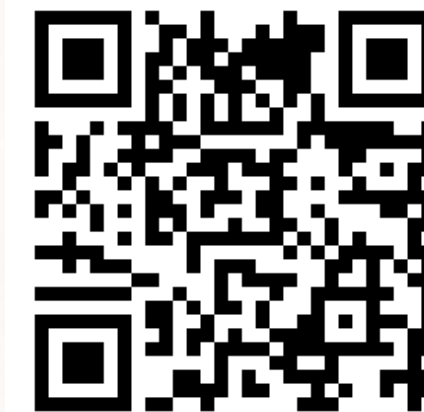
המכון הישראלי לדמוקרטיה
אורך: 1:26

סרקו לצפייה

איך מחוקקים חוק בכנסת?

כאן דיגיטל
אורך: 3:49

סרקו לצפייה

מפת מושגים

מקרה לניתוח

בעקבות תאונות רבות בכביש מסוים, חברת כנסת העלתה את הנושא בוועדת הכלכלה של הכנסת. משרד התחבורה הודיע שיציב מצלמות מהירות. נהג שנקנס ערער לבית המשפט, וטען שהשלט על המהירות המותרת לא נראה.

א. איזו רשות פעלה בכל אחד משלושת השלבים במקרה?

ב. איך המקרה מדגים את עקרון הבלמים והאיזונים?

תשובה לשאלה 1

הסבירו במילים שלכם מהו עקרון הפרדת הרשויות, ומדוע הוא חשוב בדמוקרטיה.

הפרדת רשויות היא חלוקת הכוח השלטוני בין שלוש רשויות - מחוקקת, מבצעת ושופטת - שלכל אחת תפקיד משלה. העיקרון חשוב כי הוא מונע ריכוז כוח בידי גוף אחד, מאפשר פיקוח הדדי ומגן על זכויות האזרחים מפני שימוש לרעה בכוח.

תשובה לשאלה 2

בחרו אחד מדרכי הפיקוח של הכנסת על הממשלה, והסבירו איך הוא שומר על האיזון בין הרשויות.

דוגמה: שאילתות - חברי כנסת שואלים שרים ודורשים הסבר, וכך הממשלה נדרשת לתת דין וחשבון. דרכים נוספות: ועדות הכנסת, אישור התקציב, הבעת אי-אמון בהצבעה על ממשלה חלופית.

תשובה לשאלה 3

הסבירו מדוע חשוב שהשופטים יהיו בלתי תלויים ברשות המבצעת. השתמשו במושג «שלטון החוק».

שופט בלתי תלוי פוסק לפי החוק בלבד, גם כשהשלטון הוא צד בתיק. כך כולם, כולל השלטון, כפופים לחוק – זה שלטון החוק – והאזרח יכול לקבל הגנה מפני פגיעה שלא כדין.

תשובה לשאלה 4

«הכנסת היא הרשות החשובה ביותר, כי העם בחר בה». האם אתם מסכימים? נמקו בעזרת עקרון הפרדת הרשויות.

תשובה פתוחה. תשובה מלאה: הכנסת נבחרת בידי העם ומחוקקת, אבל בדמוקרטיה אין רשות עליונה בלי פיקוח – כל רשות מגבילה את האחרות כדי למנוע ריכוז כוח ולהגן על זכויות.

המקרה לניתוח – תשובות

- א. הכנסת (ועדת הכלכלה) – מחוקקת ומפקחת; משרד התחבורה – מבצעת; בית המשפט – שופטת.
- ב. הכנסת פיקחה ודרבנה את הממשלה, הממשלה ביצעה, ובית המשפט בודק אם הפעולה נעשתה כחוק ובהגינות כלפי האזרח.